

Warszawa, dnia 2 kwietnia 2019 r.

5.1.7/2019/PIP/JG

**Sąd Okręgowy
we Wrocławiu
ul. Sądowa 1
50-046 Wrocław**

Dot. sygn.: IV Kz 282/19

I. Wstęp

Michał Lisiecki będąc podejrzanym w postępowaniu prowadzonym przez Dolnośląski Wydział Zamiejscowego Departamentu do Spraw Przeszłości Zorganizowanej i Korupcji we Wrocławiu został tymczasowo aresztowany postanowieniem z dnia 15 marca 2019 roku. Sąd Rejonowy we Wrocławiu Śródmieściu orzekając o zastosowaniu izolacyjnego środka zapobiegawczego zastrzegł, że ulegnie on zmianie z chwilą złożenia poręczenia majątkowego. Niestety, pomimo wpłaty kwoty pieniężnej i sporządzenia protokołu przyjęcia poręczenia majątkowego, Michał Lisiecki nadal nie opuścił Aresztu Śledczego.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: HFPC, Fundacja) jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. Szczególną uwagę Fundacja przywiązuje do ochrony wolności i bezpieczeństwa osobistego. Przedmiotem zainteresowania Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka jest problematyka stosowania tymczasowego aresztowania, ponieważ jest to środek zapobiegawczy, który niewątpliwie w najdotkliwszy sposób wkracza w sferę wolności osobistej człowieka.

II. Stan faktyczny

W dniu 15 marca 2019 roku do Sądu Rejonowego dla Wrocławia Śródmieścia wpłynął wniosek o zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym wobec Michała Lisickiego. Został on złożony przez Prokuratora Dolnośląskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu do Spraw Przeszeczności Zorganizowanej i Korupcji we Wrocławiu.

Tego samego dnia Sąd Rejonowy dla Wrocławia Śródmieścia II Wydział Karny wydał postanowienie, w którym orzekł o zastosowaniu wobec podejrzanego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy z zastrzeżeniem, że ów środek ulegnie zmianie z chwilą złożenia poręczenia majątkowego w kwocie 500 000 zł.

W konsekwencji takiej treści orzeczenia Katarzyna Gintrowska-Lisiecka w dniu 15 i 16 marca 2019 roku wpłaciła poręczenie majątkowe w postaci kwoty 500 000 zł, co zostało potwierdzone protokołem sporządzonym dnia 18 marca 2019 roku i podpisanym przez Prokuratora Dolnośląskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu Przeszeczności Zorganizowanej i Korupcji we Wrocławiu oraz obrońcę M. Lisieckiego i jego żonę. Pomimo złożenia poręczenia Lisiecki nie opuścił Aresztu Śledczego.

W dniu 18 marca 2019 roku Sąd Rejonowy dla Wrocławia Śródmieścia wstrzymał wykonalność postanowienia z dnia 15 marca br. o zastosowaniu środków zapobiegawczych wobec podejrzanego Michała Lisieckiego do czasu rozpoznania środka odwoławczego. W uzasadnieniu wskazano, że w dniu 15 marca 2019 roku Prokurator zaskarżył rzezone postanowienie, domagając się jednocześnie wstrzymania jego wykonania. Zdaniem Sądu pozwala to przypuszczać, że wykonanie postanowienia mogłoby skutkować *poważnymi konsekwencjami*.

W kolejnym postanowieniu z dnia 18 marca 2019 roku Sąd Rejonowy dla Wrocławia Śródmieścia postanowił rozstrzygnąć wątpliwości co do wykonania postanowienia tego samego Sądu z dnia 18 marca 2019 roku wskazując, że wstrzymanie wykonalności podlega wykonanie postanowienia z dnia 15 marca 2019 roku w zakresie dotyczącym zmiany środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe i zatrzymanie paszportu. W uzasadnieniu ponownie przywołano środek zaskarżenia złożony przez Prokuraturę, który może przyczynić się do zmiany pierwotnego postanowienia.

W związku z zaistniałą sytuacją w dniu 19 marca 2019 roku obrońca podejrzanego Piotr Kruszyński przesłał do Prokuratury Krajowej pismo informując o kolejnych postanowieniach Sądu

Rejonowego we Wrocławiu Śródmieściu i wnosząc o podjęcie działań w tej sprawie. W piśmie wskazano dokładny przebieg zdarzeń mających miejsce między 15, a 18 marca 2019 roku oraz przedstawiono stan prawny, który obowiązuje w takiej sytuacji.

Również w dniu 19 marca br. Prokurator Dolnośląskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji we Wrocławiu wydał zarządzenie w przedmiocie zwrotu kwoty poręczenia majątkowego żonie Michała Lisieckiego. W uzasadnieniu wskazano, że wobec wstrzymania przez Sąd Rejonowy wykonalności postanowienia z dnia 15 marca br zasadnym jest zwrot środków majątkowych w wysokości 500 000 zł. Należy przy tym nadmienić, że w odpowiedzi wystosowanej przez mecenasa Kruszyńskiego wskazano, iż *żona podejrzanego nie będzie podpisywała żadnego oświadczenia, ani też nie zgadza się na zwrot poręczenia do czasu wydania decyzji w tej sprawie przez Sąd Okręgowy.*

III Stan prawny

I. Instytucja warunkowego tymczasowego aresztowania w polskim porządku prawnym

Zgodnie z poglądami doktryny rozwiązanie przyjęte w art. 257 § 2 Kodeksu postępowania karnego [dalej: k.p.k.], wychodzi naprzeciw trudnościom, na jakie napotykała praktyka w sytuacji, gdy stosunkowo wysokie poręczenie majątkowe można było uznać za wystarczający środek zapobiegawczy, a jednocześnie brak było pewności, czy złożenie takiego poręczenia w ogóle będzie możliwe albo też niemożliwe było natychmiastowe złożenie takiego poręczenia. W takiej sytuacji warunkowe tymczasowe aresztowanie jest rozwiązaniem pragmatycznym i korzystnym przede wszystkim dla oskarżonego (podejrzanego). Złożenie poręczenia majątkowego w terminie określonym w postanowieniu o warunkowym tymczasowym aresztowaniu, także gdy jest ono przedłużane, zobowiązuje sąd do przyjęcia poręczenia (art. 266-270 k.p.k.), o ile spełnione zostały wszystkie ustawowe warunki dotyczące poręczenia, i do natychmiastowego uchylenia tymczasowego aresztowania. **Z tą chwilą warunkowe tymczasowe aresztowanie przekształca się w poręczenie majątkowe, do którego mają zastosowanie jedynie przepisy dotyczące tego środka zapobiegawczego (art. 266-270 k.p.k.)¹.**

Zgodnie z postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 sierpnia 2000 roku (sygn. akt II AKz 194/00) oznaczenie warunków, pod jakimi sąd jest gotów zastąpić aresztowanie

---

¹L. Paprzycki, *Komentarz do Kodeksu Postępowania Karnego*, 2013 r.

poręczeniem (art. 257 § 2 k.p.k.), **powoduje, że w razie spełnienia ich, nie jest dopuszczalne badanie przesłanek zastąpienia aresztowania poręczeniem. Byłoby to bowiem ponowne orzekanie w przedmiocie już osądzonym**, a wszak i sąd jest związany swym orzeczeniem, chybaży zaszły nowe okoliczności, zmieniające podstawę faktyczną stosowania środków zapobiegawczych. Po takim orzeczeniu rzeczą sądu jest jedynie stwierdzić spełnienie warunku poprzednio oznaczonego i zastosować środki poprzednio przewidywane. Jest to sytuacja odmienna od zamiany aresztowania na inny środek. Ta nie jest bowiem poprzedzona podobną promesą, ponieważ wówczas ocena niezbędności aresztowania jest wówczas dokonywana równocześnie z zastosowaniem innego środka zapobiegawczego.

W sytuacji gdy sąd odwoławczy rozpoznaje zażalenie prokuratora na postanowienie o warunkowym przedłużeniu tymczasowego aresztowania już po spełnieniu określonego w nim warunku, to jest po wpłaceniu przez oskarżonego (podejrzanego) lub inną osobę wyznaczonej na podstawie art. 257 § 2 sumy poręczenia, dostrzegana przez sąd odwoławczy potrzeba uchylenia warunku (o jakim mowa w art. 257 § 2 k.p.k.), skutkować musi wydaniem postanowienia o ponownym zastosowaniu wobec oskarżonego (podejrzanego) tymczasowego aresztowania. Na takie postanowienie sądu odwoławczego oskarżonemu (podejrzanemu) na podstawie art. 426 § 2 w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 20 stycznia 2011 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 48, poz. 246) służy zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego (SA we Wrocławiu II AKz 230/11, KZS 2012, z. 9, poz. 67)².

Odmienne zdanie wyraził Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w postanowieniu z dnia 1 czerwca 2011 roku, wskazując, że na postanowienie sądu odwoławczego o zmianie orzeczenia sądu pierwszej instancji w przedmiocie tzw. warunkowego tymczasowego aresztowania, o którym mowa w art. 257 § 2 k.p.k., wydane na skutek odwołania, środek odwoławczy (zażalenie) nie przysługuje³. Jednakże wart podkreślenia jest fakt, że powyższe orzeczenia zostały wydane w odmiennych stanach faktycznych.

Kolejnym zagadnieniem istotnym dla analizy niniejszej sprawy jest możliwość wstrzymania wykonalności postanowienia sądowego. Należy wskazać, że *ratio legis* unormowania przewidzianego w art. 462 § 1 upatrywać należy w tym, iż w sytuacjach wyjątkowych natychmiastowa wykonalność postanowienia mogłaby spowodować dla osoby, której orzeczenie to

---

²*Ibidem*, Zob. także Postanowienie z dnia 10 czerwca 2011 r. Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, sygn. akt. II AKz 230/11.

³Postanowienie z dnia 1 czerwca 2011 r. Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, sygn. akt. II AKz 214/11.

dotyczy, istotną krzywdę, nieodwracalne wręcz następstwa. Niekiedy tylko wstrzymanie wykonania zaskarżonego postanowienia może zapobiec praktycznej dezaktualizacji zażalenia. W takich właśnie sytuacjach zarówno organ a quo (jednakże tylko do przekazania zażalenia organowi ad quem), jak i organ ad quem mają prawo wstrzymać wykonanie postanowienia. Podjęcie takiej decyzji może nastąpić, zgodnie z analizowanym przepisem, z urzędu⁴. W doktrynie zgodnie przyjmuje się, że charakter niektórych postanowień powoduje, że ich wykonanie nie może być wstrzymane w trybie art. 462 § 1 k.p.k.. Trafnie wskazuje się w literaturze, że **nie może być wstrzymane wykonanie postanowienia o uchyleniu tymczasowego aresztowania**, gdyż byłoby to w istocie równoznaczne z ponownym zastosowaniem tego środka (Z. Doda, Zażalenie..., s. 210 i n.). **Należy się zastanowić, czy tożsama okoliczność nie zachodzi w przypadku postanowienia o zastosowaniu warunkowego tymczasowego aresztowania po wpłaceniu kwoty stanowiącej wartość poręczenia.**

Kwestią zasługującą także na analizę jest prawo podejrzanego do kwestionowania decyzji wydanych zgodnie z sekwencją opisaną w stanie faktycznym. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego, orzeczenie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania dotyka wolności osobistej człowieka i tym samym wchodzi w zakres regulacji art. 41 Konstytucji. Nie ulega wątpliwości, że postanowienie dotyczące tymczasowego aresztowania jest orzeczeniem sądowym. „Prawo odwołania się do sądu” w celu niezwłocznego ustalenia legalności pozbawienia wolności (o jakim stanowi art. 41 ust. 2 Konstytucji) nie oznacza jednak w ocenie TK konieczności istnienia konkretnego środka lub instytucji prawnej. Trybunał Konstytucyjny uważa, że ustawodawca powinien stworzyć taki mechanizm gwarancyjny, aby sprawy tymczasowego aresztowania znalazły się w sądzie (pod kontrolą sądu). Zgodnie z Konstytucją, kontrola legalności pozbawienia wolności musi obejmować nie tylko legalność samej decyzji o pozbawieniu wolności, jej przesłanek i trybu podjęcia, lecz także sposób jej realizacji, w szczególności czas trwania pozbawienia wolności. Kontrolę legalności pozbawienia wolności należy „widzieć możliwie szeroko, zgodnie z zasadami interpretowania konstytucyjnych określeń” (por. P. Sarnecki, uwagi do art. 41, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, t. 3, red. L. Garlicki, Warszawa 2003, s. 7).

Należy wskazać, że w ocenie Trybunału Konstytucyjnego art. 45 i 78 Konstytucji RP mają zastosowanie do rozpoznawania zażeń, co oznacza, że każde orzeczenie sądu o tymczasowym aresztowaniu rodzi prawo oskarżonego do odwołania się do sądu wyższej instancji albo co najmniej do innego składu tego samego sądu. Myśl ta znalazła kontynuację w postanowieniu

---

⁴S. Zabłocki, *Komentarz do Kodeksu Postępowania Karnego*.

sygnalizacyjnym S 7/09, w którym TK wskazał, że niezbędne jest wypracowanie odpowiednich mechanizmów gwarancyjnych dla osób, które zostały tymczasowo aresztowane wskutek rozstrzygnięcia sądu odwoławczego, wydanego w związku z zażaleniem prokuratora na postanowienie sądu rejonowego. W szczególności TK poddał pod rozważenie ustawodawcy możliwość wprowadzenia kontroli takich postanowień w ramach tzw. instancji poziomej. W następstwie postanowienia sygnalizacyjnego doszło do zmiany art. 426 k.p.k. Jego wykładnia przyjęta jednak w niniejszej sprawie stoi w sprzeczności z poglądem Trybunału.

Na tle przedstawionego stanu faktycznego pojawia się pytanie, czy postanowienie o warunkowym tymczasowym aresztowaniu jest postanowieniem, co do którego można zdecydować o wstrzymaniu jego wykonalności, czy takie rozstrzygnięcie sądu jest w rzeczywistości zastosowaniem tymczasowego aresztowania. Kolejną kwestią wartą rozważenia jest ustalenie, czy sąd odwoławczy zmieniając postanowienie o warunkowym tymczasowym aresztowaniu w rzeczywistości utrzymuje to postanowienie w części dotyczącej tymczasowego aresztowania, czy stosuje ten środek na nowo. Wreszcie pojawia się pytanie, w jakim stopniu zagwarantowane jest podejrzanym prawo do odwołania się od decyzji sądu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania. Wydaje się, że sposób interpretacji przyjęty przez organy postępowania w niniejszej sprawie wywołuje uzasadnione wątpliwości w świetle funkcjonalnej wykładni przepisów kodeksu postępowania karnego, jak również gwarancyjną funkcją prawa karnego rozumianego szeroko. Wywołuje wątpliwości w świetle opinii Trybunału Konstytucyjnego zawartej w postanowieniu sygnalizacyjnym S 7/09.

II. Standardy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Przedmiotowe zagadnienie prawne oraz realia sprawy je ilustrującej wymagają szczegółowej analizy w świetle bogatego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: Trybunał, ETPC).

1. Tymczasowe aresztowanie jako środek ultima ratio w polskiej procedurze karnej

Należy wskazać, iż tymczasowe aresztowanie jest niewątpliwie tym środkiem zapobiegawczym, który w sposób najbardziej dotkliwy wkracza w sferę konstytucyjnie chronionej wolności osobistej człowieka. Z uwagi na fakt, że ogranicza tę wolność w sposób niezwykle

istotny, a jednocześnie jest ono przecież stosowane wobec osoby, w stosunku do której w dalszym ciągu obowiązuje zasada domniemania niewinności. Ze względu na szczególny charakter tego środka zapobiegawczego, ustawodawca – po pierwsze – uzależnił stosowanie tego środka od spełnienia szeregu przesłanek, po drugie zaś wprowadził ograniczenia czasowe w sięganiu po ten najsurowszy środek zapobiegawczy.

Pozbawienie wolności osoby może być usprawiedliwione jedynie wówczas, gdy następuje **w wypadku przewidzianym w prawie krajowym**. Do zgodności z prawem krajowym Konwencja odwołuje się we wszystkich wypadkach wskazanych w art. 5 ust. 1, jako zasadne z punktu widzenia standardu. Wynika to z założenia, że Konwencja formułuje jedynie standard minimalny, w związku z czym, w wypadku gdy prawo krajowe przewiduje standard wyższy dla określenia granic legalności detencji, zastosowanie znajduje prawo krajowe. Powoduje to, że standard ochrony wolności jest zróżnicowany w państwach-stronach Konwencji. Materialno-prawne ograniczenie ingerencji w prawo do wolności opiera się na dwóch filarach. Pierwszy z nich tworzy enumeratywne wyliczenie dopuszczalnych ingerencji, zamieszczone w art. 5 ust.1, zaś drugi podstawy pozbawienia wolności określone przez prawo krajowe. To ostatnie nie może jednak przewidywać ingerencji innej niż w art. 5 ust.1. Trybunał zwraca w swoim orzecznictwie uwagę na to, że w związku z brzmieniem art. 5 ust. 1 zd. 2 w prawie krajowym należy poszukiwać zarówno materialno-prawnej podstawy pozbawienia wolności, jak też określenia procedury, w ramach której stosowane są środki detencyjne (zob. wyr. ETPC w sprawie *Winterwerp*, § 39; z 27.9.1990 roku w sprawie *Wassink przeciwko Niderlandom*, § 24; z 20.10.1998 roku w sprawie *Assenov i inni przeciwko Bułgarii*, § 139; z 4.8.1999 roku w sprawie *Douiyeb przeciwko Niderlandom*, § 44; wyr. ETPC w sprawie *Baranowski*, § 50 oraz w sprawie *Witold Litwa*, § 72)⁵.

Ograniczenie dopuszczalności ingerencji w wolność człowieka wynika z **wymogu zachowania proporcjonalności tej ingerencji**. Trybunał zajmuje stanowisko, że możliwe jest wyczytanie takiego wymagania w art. 5 ust. 1 odwołującego się do zastosowania detencji w trybie ustalonym przez prawo (zob. wyr. ETPC w sprawie *Baranowski*, § 50-52; wyr. ETPC w sprawie *Jecius*, § 56). Wprawdzie o proporcjonalności mowa wyraźnie jedynie w art. 5 ust.1 lit. c, niemniej organy Konwencji rozciągają tę przesłankę detencji także na inne przypadki pozbawienia wolności. Charakterystyczna jest tu wypowiedź Trybunału w wyroku w sprawie *Nowicka*, w którym stwierdzono, że art. 5 ust. 1 Konwencji wymaga przede wszystkim, aby pozbawienie wolności było „zgodne z prawem”, który to wymóg zawiera w sobie warunek, aby nastąpiło ono w trybie

---

⁵ *Ibidem*, s. 162.

przewidzianym przez prawo. Konwencja odwołuje się w tym zakresie szczególnie do prawa krajowego i nakłada obowiązek przestrzegania jego materialnych i proceduralnych przepisów. Poza tym, wymaga, aby każde pozbawienie wolności było zgodne z celem art. 5, to znaczy, aby chroniło jednostkę przed arbitralnością (zob. § 58)⁶.

Mając na uwadze wskazane orzecznictwo Trybunału, poddajemy pod rozwagę legalność wstrzymania w trybie art. 462 § 1 k.p.k. postanowienia o zastosowaniu warunkowego tymczasowego aresztowania po wpłaceniu kwoty stanowiącej wartość poręczenia. W efekcie, w naszej opinii, należy rozważyć legalność dalszego stosowania aresztu – od dnia wpłacenia kwoty poręczenia majątkowego.

2. Kontrola legalności pozbawienia wolności

Zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, „rzetelność” odnosi się do wszystkich etapów postępowania, w tym do etapu postępowania przygotowawczego. Trybunał przypomina, że osoby zatrzymane lub tymczasowo aresztowane mają prawo do rozpatrzenia proceduralnych oraz merytorycznych podstaw „legalności” – w rozumieniu Konwencji – pozbawienia ich wolności. Oznacza to, że właściwy sąd musi zbadać „nie tylko zgodność z wymogami proceduralnymi określonymi w [ustawodawstwie wewnętrznym], lecz także zasadność podejrzenia uzasadniającego aresztowanie oraz prawomocność celu realizowanego poprzez zatrzymanie i następujące po nim tymczasowe aresztowanie”.

W art. 5 przewidziano **dwie zupełnie niezależne od siebie gwarancje związane z sądową kontrolą pozbawienia wolności**. Pierwsza wiąże się z nałożonym na organy państw-stron Konwencji obowiązkiem stawienia osoby pozbawionej wolności przed sędzią, względnie innym urzędnikiem uprawnionym do wykonywania władzy sądowej (art. 5 ust. 3). Druga gwarancja wiąże się z kontrolą odwoławczą każdej decyzji o pozbawieniu wolności, którą sprawować musi sąd (art. 5 ust. 4). O ile w pierwszym wypadku kontrola sprawowana jest z urzędu i nie zależy od inicjatywy osoby pozbawionej wolności, o tyle w drugim kontrola jest inicjowana odwołaniem od decyzji o pozbawieniu wolności, które może złożyć każda osoba wolności tej pozbawiona (zob. Wyr. ETPC w sprawie *Ladent*, § 74)⁷.

---

⁶ *Ibidem*, s. 164-165.

⁷ *Ibidem*, s. 199.

Kontrolując zasadność i legalność pozbawienia wolności w trybie odwoławczym, sąd musi mieć kompetencje do zarządzenia natychmiastowego zwolnienia zatrzymanego, jeśli pozbawienie wolności, okaże się niezgodne z prawem. Cel kontroli odwoławczej jest jednak szerszy, albowiem kontrola ta obejmować musi także legalność i zasadność decyzji o pozbawieniu wolności w sytuacji, w której owa decyzja nie jest już podstawą ingerencji⁸.

Lege non distinguente prawo odwołania się do sądu ma także **osoba, która została pozbawiona wolności z mocy decyzji sądowej**. Nie oznacza to jednak, że w każdej sprawie i w każdej sytuacji osoba pozbawiona wolności ma prawo do dwóch instancji sądowych, albowiem decyzję o pozbawieniu wolności (także poprzez aresztowanie w toku procesu karnego) może podjąć organ inny niż sąd. Jednak, jeżeli w świetle przepisów prawa krajowego decyzja o pozbawieniu wolności jest decyzją sądową (tak jak na przykład w przypadku tymczasowego aresztowania według polskiego k.p.k. – art. 250 § 1), od decyzji sądu musi przysługiwać odwołanie do sądu wyższej instancji. Nie dotyczy to oczywiście sytuacji, gdy decyzja wydana przez sąd jest skazaniem, albowiem w takiej sytuacji w grę wchodzi art. 5 ust.1 lit. a, a w takim wypadku gwarancja przewidziana a art. 5 ust. 4 nie znajduje zastosowania (zob. wyr. ETPC z 26.3.2002 roku w sprawie *Butkevicius przeciwko Litwie*, § 43-44).

W orzecznictwie (wyroki w sprawie *Van Droogenbroeck*, § 54; w sprawie *Sakik i inni*, § 53; z 24.8.1998 roku w sprawie *Soumare przeciwko Francji*, § 42 oraz w sprawie *Ocalan*, § 69 i nast.), Trybunał wywiódł tezę o dostępności i skuteczności środka odwoławczego gwarantowanego przez art. 5 ust. 4. W ten sposób wyraźnie nawiązano do regulacji zamieszczonej w art. 13 EKPC. Wymaga się zatem, aby osoba pozbawiona wolności rzeczywiście miała możliwość spowodowania kontroli sądowej legalności detencji i w dostępie do sądu nie była ograniczona żadnymi barierami o charakterze biurokratycznym czy finansowym, a także, by odwołanie mogło – przynajmniej potencjalnie – doprowadzić do uzyskania zwolnienia albo stwierdzenia, że pozbawienie wolności naruszało prawo w wypadkach kontroli następczej⁹.

Sąd rozpatrujący środek odwoławczy w przedmiocie tymczasowego aresztowania musi zapewnić gwarancje przeprowadzenia procedury sądowej. Postępowanie musi mieć charakter kontradiktoryjny i zawsze musi zapewniać „równość środków obrony” w relacji pomiędzy stronami, prokuratorem oraz osobą zatrzymaną. Równość środków obrony nie jest zapewniona w sytuacji, jeżeli adwokatowi odmawia się dostępu do tych dokumentów akt śledztwa, które są

---

⁸*Ibidem*, s. 206.

⁹ 210-211.

kluczowe dla skutecznego podważenia prawomocności tymczasowego aresztowania jego klienta. Wymagania te wynikają z prawa do kontradyktoryjnego procesu, określonego w art. 6 Konwencji, co w przypadku sprawy karnej oznacza, że zarówno prokuratura jak i obrona muszą mieć możliwość merytorycznego odniesienia się do uwag oraz dowodów przedstawionych przez drugą stronę. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, ze sformułowania art. 6, a zwłaszcza z autonomicznego znaczenia nadanego pojęciu „zarzutu karnego”, wynika, że postanowienie to ma pewne zastosowanie w stosunku do postępowania przed-procesowego¹⁰. Wynika z tego, że – z uwagi na dramatyczny wpływ faktu pozbawienia wolności na podstawowe prawa danej osoby – postępowanie prowadzone na podstawie art. 5 § 4 Konwencji powinno w zasadzie spełniać również w najszerszym możliwym zakresie w danych okolicznościach toczącego się śledztwa, podstawowe wymagania uczciwego procesu, takie jak prawo do procedury kontradyktoryjnej. I chociaż ustawodawstwo krajowe może spełniać ten wymóg na różne sposoby, to niezależnie od tego, która metoda zostanie wybrana, powinna ona gwarantować drugiej stronie wiedzę o zgłoszonych uwagach oraz możliwość odniesienia się do nich¹¹.

3. Zastosowanie nieizolacyjnych środków zapobiegawczych

Jak wskazuje Trybunał, tymczasowe aresztowanie jest środkiem wyjątkowym, który może być użyty wyłącznie w razie rzeczywistej konieczności¹². W rzeczywistości bowiem art. 5 ust. 3 Konwencji ustanawia nie tylko prawo do „sądzenia w rozsądnym terminie albo zwolnienia na czas postępowania”, ale również stanowi, że „zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.”¹³ Trybunał wyraźnie wskazuje w swoich orzeczeniach na pierwszeństwo stosowania nieizolacyjnych środków zapobiegawczych przed tymczasowym aresztowaniem, godzącym w sferę wolności osobistej jednostki. Należy również dobitnie podkreślić, że art. 5 ust. 3 Konwencji zobowiązuje organy sądowe stosujące tymczasowe aresztowanie do uprzedniego wykluczenia zastosowania wobec danej osoby alternatywnych (nieizolacyjnych) środków zabezpieczających jej stawiennictwo na rozprawę. Trybunał nadto wskazuje na obowiązek rozważenia przez sąd możliwości skorzystania z alternatywnych środków

¹⁰ Wyrok ETPC z dn. 24 listopada 1993 r. w sprawie *Imbroscia przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 13792/88, § 36.

¹¹ Wyrok ETPC z dn. 13 lutego 2001 r. w sprawie *Lietzow Garcia Alva przeciwko Niemcom*, skarga nr 235411/94, § 39; Wyrok ETPC z dn. 13 lutego 2001 r. w sprawie *Schöps przeciwko Niemcom*, skarga nr 25116/94, § 44, Wyrok ETPC z dn. 25 czerwca 2002 r. w sprawie *Migoń przeciwko Polsce*, skarga nr 24244/94, § 79,

¹² Wyrok ETPC z dn. 27 czerwca 1968 r. w sprawie *Neumeister przeciwko Austrii*, skarga nr 1936/63, § 4.

¹³ Wyrok ETPC z dn. 27 czerwca 1968 r. w sprawie *Neumeister przeciwko Austrii*, skarga nr 1936/63, § 3;

Wyrok ETPC z dn. 21 grudnia 2000 r. w sprawie *Jabłoński przeciwko Polsce*, skarga nr 33492/96, § 83;

Wyrok ETPC z dn. 4 października 2001 r. w sprawie *Iłowiecki przeciwko Polsce*, skarga nr 27504/95, § 63.

zapobiegawczych przed zastosowaniem tymczasowego aresztowania, które to rozważania winny być ujęte w uzasadnieniu postanowienia¹⁴.

W wyroku *Czarnecki przeciwko Polsce*¹⁵ Trybunał wskazał, że orzecznictwo konwencyjne wypracowało cztery podstawowe przyczyny, dla których nie stosuje się poręczenia majątkowego jako środka zabezpieczającego: ryzyko, że oskarżony nie stawi się na rozprawę; ryzyko, że oskarżony, jeżeli zostanie zwolniony, będzie podejmował działania naruszające funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości bądź będzie popełniał dalsze przestępstwa lub naruszał porządek publiczny¹⁶.

W wyroku *Iwańczuk przeciwko Polsce*¹⁷ Trybunał przypomniał, że zgodnie z orzecznictwem, kwota poręczenia musi być „określona głównie w odniesieniu do danej osoby, jej majątku (...) inaczej mówiąc do stopnia pewności, który jest możliwy, by perspektywa utraty bezpieczeństwa w przypadku niepojawienia się na procesie zadziałała wystarczająco zapobiegawczo, by usunąć jakąkolwiek chęć z jego strony, by wymknąć się” (*Neumeister przeciwko Austrii*, § 14¹⁸). Oskarżony, co do którego władze sądowe oświadczą, że są gotowe uchylić areszt i zastosować poręczenie, musi dostarczyć dających się w razie konieczności sprawdzić i wystarczających informacji, w kwestii wysokości poręczenia, jaka może być ustalona. Jako że chodzi tu o podstawowe prawo do wolności gwarantowane przez art. 5 Konwencji, władze muszą przy wyznaczaniu odpowiedniej wysokości poręczenia wykazać się taką starannością, jak przy podejmowaniu decyzji co do tego, czy dalsze pozostawanie przez oskarżonego w areszcie jest nadal niezbędne (Europejska Komisja Praw Człowieka, nr 8339/78, Rap. 11.12.80, DR 23, str.137).

4. Przedłużenie stosowania środka izolacyjnego a standardy Trybunału

Sąd rozpoznając wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania winien mieć również na względzie standardy stosowania tego środka zapobiegawczego wypracowane przez orzecznictwo

---

¹⁴ Wyrok ETPC z dn. 27 czerwca 1968 r. w sprawie *Neumeister przeciwko Austrii*, skarga nr 1936/63, § 3;
Wyrok ETPC z dn. 17 marca 1997 r. w sprawie *Muller przeciwko Francji*, skarga nr 21802/93, § 35;
Wyrok ETPC z dn. 24 sierpnia 1998 r., w sprawie *Conrada przeciwko Włochom*, skarga nr 27143/95, § 54-55;
Wyrok ETPC z dn. 21 listopada 2000 r. w sprawie *Jabłoński przeciwko Polsce*, skarga nr 33492/96, § 84;
Wyrok ETPC z dn. 4 października 2001 r. w sprawie *Iłowiecki przeciwko Polsce*, skarga nr 27504/95, § 64;
Wyrok ETPC z dn. 26 kwietnia 2005 r. w sprawie *Chodecki przeciwko Polsce*, skarga nr 49929/99 § 58;
Wyrok ETPC z dn. 4 października 2005 r. w sprawie *Górski przeciwko Polsce*, skarga nr 28904/02 § 60.

¹⁵ Wyrok ETPC z dn. 28 lipca 2007 r. w sprawie *Czarnecki przeciwko Polsce*, skarga nr 75112/01.

¹⁶ Wyrok ETPC w sprawie *Smirnova przeciwko Rosji*, skarga nr 46133/99 i 48183/99, § 59.

¹⁷ Wyrok ETPC z dn. 15 listopada 2001 r. w sprawie *Iwańczuk przeciwko Polsce*, skarga nr 25196/94.

¹⁸ Wyrok ETPC z dn. 27 czerwca 1968 r. w sprawie *Neumeister przeciwko Austrii*, skarga nr 1936/63.

strasburskie. Należy zwrócić uwagę, że ETPC w wyroku z dn. 3 lutego 2009 roku w sprawie *Kauczor przeciwko Polsce*¹⁹ uznał, że w Polsce występuje problem strukturalny związany z nadużywaniem stosowania tymczasowego aresztowania, wynikający z błędnej praktyki, stojącej w sprzeczności z Konwencją. Ponadto, dwa lata wcześniej – 6 czerwca 2007 roku, Komitet Ministrów Rady Europy przyjął adresowaną do Polski rezolucję, w której przedstawione zostały postulaty zarówno legislacyjne, jak i odnoszące się do zmiany praktyki stosowania tymczasowego aresztowania.

Zgodnie z wyrokami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, przy odpowiedzi na pytanie, czy stosowanie tymczasowego aresztowania jest zasadne i czy okres tymczasowego aresztowania jest rozsądny, należy uwzględnić indywidualne okoliczności sprawy. Przedłużanie tego środka zapobiegawczego może być uzasadnione tylko wtedy, gdy istnieją konkretne okoliczności związane z rzeczywistym wymogiem interesu publicznego, które pomimo obowiązywania zasady domniemania niewinności, przeważają nad zasadą poszanowania wolności osobistej, określoną w art. 5 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Trybunał wymaga, aby organy stosujące tymczasowe aresztowanie, przywiązując odpowiednią wagę do zasady domniemania niewinności, zbadały wszystkie fakty przemawiające za i przeciw istnieniu wspomnianego powyżej interesu publicznego, który uzasadniałby odstępstwo od zasady poszanowania wolności osobistej. Organy te mają również obowiązek wskazać na powyższe fakty w swoich postanowieniach o zastosowaniu i przedłużeniu tymczasowego aresztowania (*Jabłoński przeciwko Polsce*, § 80²⁰). Sąd powinien precyzyjnie określać interes publiczny, którego wystąpienie jest konieczne, aby zgodnie z Konwencją, przy uwzględnieniu zasady domniemania niewinności, tymczasowe aresztowanie mogło być zastosowane²¹. Po upływie określonego czasu, organy sądowe mają obowiązek wskazać inne – „właściwe i wystarczające” przesłanki, które mogłyby usprawiedliwiać przedłużające się pozbawienie wolności. W dalszej kolejności organy sądowe w sprawach aresztowych mają obowiązek zachowania szczególnej, podwyższonej staranności w prowadzeniu postępowania (*Iłowiecki przeciwko Polsce*, § 59²²). W szczególności przedłużające się postępowanie

¹⁹ Wyrok ETPC z dn. 3 lutego 2009 r. w sprawie *Kauczor przeciwko Polsce*, skarga nr 45219/06;

²⁰ Wyrok ETPC z dn. 21 listopada 2000 r. w sprawie *Jabłoński przeciwko Polsce*, skarga nr 33492/96;

²¹ Wyrok ETPC z dn. 26 stycznia 1993 r. w sprawie *W. przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 14379/88, § 30;

Wyrok ETPC z dn. 24 sierpnia 1998 r. w sprawie *Conrada przeciwko Włochom*, skarga nr 27143/95 § 54;

Wyrok ETPC z dn. 26 października 2000 r., w sprawie *Kudła przeciwko Polsce*, skarga nr 30210/96 § 110-111;

Wyrok ETPC z dn. 4 października 2001 r., w sprawie *Iłowiecki przeciwko Polsce*, skarga nr 27504/95 § 58;

Wyrok ETPC z dn. 6 listopada 2003 r., w sprawie *Pantano przeciwko Włochom*, skarga nr 60851/00, § 66;

Wyrok ETPC z dn. 30 listopada 2004 r., w sprawie *Klyakhin przeciwko Rosji*, skarga nr 46082/99 § 60;

Wyrok ETPC z dn. 7 kwietnia 2005 r., w sprawie *Calleja przeciwko Malcie*, skarga nr 75274/01, § 98;

Wyrok ETPC z dn. 7 kwietnia 2005 r., w sprawie *Rokhlina przeciwko Rosji*, skarga nr 54071/00 § 67).

²² Wyrok ETPC z dnia 4 października 2001 r. w sprawie *Iłowiecki przeciwko Polsce*, , skarga nr 27504/95, § 59

przygotowawcze powinno zmusić sąd do kontroli, czy właściwe organy prowadzą postępowanie z należytą starannością²³ oraz (jak to ujął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 24 stycznia 1997 roku, sygn. akt V KO 12/97) zwrócić uwagę sądu na to, czy istnieje w sprawie w dalszym ciągu konieczność – w związku ze szczególną jej zawilnością – kolejnego przedłużenia tymczasowego aresztowania.

Utrzymywanie tymczasowego aresztowania jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy organy stosujące ten środek wykażą istnienie istotnych powodów przemawiających przeciwko uchyleniu tymczasowego aresztowania. Trybunał wskazał również, że „istnienie uzasadnionego podejrzenia, iż osoba aresztowana popełniła przestępstwo jest warunkiem *sine qua non* zgodności z prawem ciągłego aresztowania, ale po upływie pewnego czasu warunek ten nie jest już wystarczający” (*Olstowski przeciwko Polsce*, § 76; *Iłowiecki przeciwko Polsce*, § 59²⁴). Trybunał wyraźnie uznał, iż sąd powinien mieć na uwadze, że z upływem czasu pierwotna podstawa tymczasowego aresztowania staje się mniej istotna²⁵.

Art. 5 ust. 3 Konwencji ustanawia więc tym samym zasadę, iż stosowanie tymczasowego aresztowania – jako odstępstwo od chronionego Konwencją prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego – jest środkiem o charakterze *ultima ratio* w postępowaniu karnym. Podobną zasadę przyjmuje zresztą także polski ustawodawca.

Nadto w ocenie Trybunału, sąd powinien mieć na uwadze, że uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa jest warunkiem koniecznym do stosowania tymczasowego aresztowania, lecz nie jedynym. Sąd nie może traktować uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa jako wyłącznej przesłanki do przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania²⁶.

---

²³ Wyrok ETPC z dnia 15 listopada 2001 r. w sprawie *Olstowski przeciwko Polsce*, skarga nr 34052/96, § 76; wyrok ETPC z dnia 4 października 2001 r. w sprawie *Iłowiecki przeciwko Polsce*, skarga nr 27504/95, § 59; wyrok ETPC z dnia 26 lipca 2001 r. w sprawie *Kreps przeciwko Polsce*, skarga nr 34097/96, § 42;

wyrok ETPC z dnia 24 sierpnia 1998 r. w sprawie *Contrada przeciwko Włochom*, skarga nr 27143/95, § 54

²⁴ Wyrok ETPC z dnia 15 listopada 2001 r. w sprawie *Olstowski przeciwko Polsce*, skarga nr 34052/96, § 76
Wyrok ETPC z dnia 4 października 2001 r. w sprawie *Iłowiecki przeciwko Polsce*, skarga nr 27504/95, § 59

²⁵ Wyrok ETPC z dn. 24 sierpnia 1998 r. w sprawie *Contrada przeciwko Włochom*, skarga nr 27143/95 § 54; wyrok ETPC z dnia 25 kwietnia 2000 r. w sprawie *Punzelt przeciwko Republice Czeskiej*, skarga nr 31315/96, § 73; wyrok ETPC z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie *Jabłoński przeciwko Polsce*, skarga nr 33492/96, § 82; wyrok ETPC z dn. 28 lipca 2005 r. w sprawie *Czarnecki przeciwko Polsce*, skarga nr 75112/01, § 39-40; wyrok ETPC z dnia 20 czerwca 2006 r. w sprawie *Drabek przeciwko Polsce*, skarga nr 5270/04, § 47.

²⁶ wyrok ETPC z dnia 12 grudnia 1991 r. w sprawie *Toth przeciwko Austrii*, skarga nr 11894/85 § 67; wyrok ETPC z dnia 26 stycznia 1993 r. w sprawie *W. przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 14379/88 § 30; wyrok ETPC z 13 lipca 1995 r. w sprawie *Van der Tang przeciwko Hiszpanii*, skarga nr 19382/92, § 55; wyrok ETPC z 18 grudnia 1996 r. w sprawie *Scott przeciwko Hiszpanii*, skarga nr 21335/93, § 74; Wyrok ETPC z dnia 23 września 1998 r. w sprawie *I.A. przeciwko Francji*, skarga nr 28213/95 § 102; wyrok ETPC z dnia 28 października 1998 r. w sprawie *Assenov przeciwko Bułgarii*, 24760/94, § 154;

W kontekście niniejszej sprawy należy również podkreślić, że w 2013 r. Helsińska Fundacja Praw Człowieka wystąpiła do Rzecznika Praw Obywatelskich w celu przedstawienia zagadnienia prawnego dotyczącego możliwości wstrzymania wykonalności postanowienia o warunkowym tymczasowym aresztowaniu po wpłacie kwoty poręczenia, jak również braku możliwości zaskarżenia tego postanowienia. Kumulatywne wystąpienie tych okoliczności prowadzi w rzeczywistości do niemożności kwestionowania pozbawienia wolności. W opinii HFPC, na szczególną uwagę ze strony Rzecznika zasługiwał fakt, iż oba te ograniczenia procesowe występują łącznie, co z punktu widzenia praw jednostki jest nie do pogodzenia z gwarancjami konwencyjnymi. W konsekwencji wniosku Fundacji Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego.

W dniu 26 lutego 2016 roku Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały w powyższej sprawie stwierdzając, że w swoim wniosku Rzecznik Praw Obywatelskich nie przedstawił dostatecznych rozbieżności występujących w orzecznictwie. Pomimo odmowy podjęcia uchwały w ustnych motywach Sąd Najwyższy odniósł się do rozstrzyganego zagadnienia. Wskazał, że złożenie poręczenia majątkowego nie oznacza tego samego co wpłata sumy poręczenia. Zdaniem Sądu Najwyższego, chwilą złożenia poręczenia majątkowego jest moment złożenia protokołu przyjęcia poręczenia, ze wszystkimi elementami, które w tym protokole powinny być zawarte, co w omawianej sprawie nastąpiło jeszcze przed wydaniem postanowienia z dnia 18 marca 2019 r. o wstrzymaniu wykonalności postanowienia z dnia 15 marca 2019 r.

IV Podsumowanie

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zwrócić uwagę Wysokiego Sądu na opisaną wyżej sprawę. Michał Lisiecki nadal przebywa w areszcie, pomimo że wszystko wskazuje na to, że odbywa się to z naruszeniem przepisów procedury. W realiach niniejszej sprawy wydaje się, że interpretacja przepisów dotyczących „warunkowego tymczasowego aresztowania” przez organy wymiaru sprawiedliwości dokonana została w sposób nieodpowiadający gwarancjom wyrażonym w Konstytucji, jak i Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W konsekwencji pomimo wpłacenia kwoty pieniężnej oraz sporządzenia protokołu poręczenia Michał Lisiecki nadal pozostaje pozbawiony wolności.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
SEKRETARZ ZARZĄDU

Piotr Kladoczny

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
PREZES ZARZĄDU

Danuta Przywara